Εύρος και βάθος της ελεημοσύνης - Ποιος είναι πλούσιος κατά τον Ιερό Χρυσόστομο (Στυλιανός Παπαδόπουλος, Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 15 Μαρτίου, 2007

Το γεγονός της ελεημοσύνης έχει εύρος και βάθος που και τα δύο στηρίζονται στην θεολογία και γι' αυτό κατανοούνται στον χώρο της Εκκλησίας και στην όλη σκέψη του Χρυσοστόμου.

Το εύρος ορίζεται από την «συμμετρία» ή από «το αναγκαίον». Ο κάτοχος των υλικών αγαθών γενικά και των χρημάτων ειδικά δικαιούται να χρησιμοποιεί -γι' αυτό και ονομάστηκαν «χρήματα»- από τα υπάρχοντά του όσο μόνο του είναι αναγκαίο (PG 56, 147. PG 48, 974). Να τρώγει και να ευχαριστείται, χωρίς να φθάνει στην αμαρτία. Να πίνει, χωρίς να μεθάει. Η τροφή και ο οίνος αποτελούν δημιουργήματα του Θεού. Η «αμετρία», η άμετρη χρήση τους, είναι ανακάλυψη του Σατανά (PG 50, 663. PG 49, 22).
Οτι μένει από την μετρημένη χρήση των αγαθών και των χρημάτων, αποτελεί τελικά το εύρος της ελεημοσύνης. Από το σημείο αυτό πρέπει να λειτουργεί ο πλούσιος ως διαχειριστής («οικονόμος») των αγαθών, των χρημάτων, των κτημάτων του. Εάν δεν λειτουργήσει έτσι, θα σημαίνει ότι υπέκυψε και υποδουλώθηκε στα αγαθά του. Θα σημαίνει ότι έχει τόσο μεγάλο έρωτα γι' αυτά (PG 60, 505), που του έγιναν κυριολεκτικά τύραννος (PG 61,112-114), από τον οποίο αδυνατεί να ελευθερωθεί. Στην κατάσταση αυτή ο πλούσιος γίνεται κτήμα των κτημάτων του, διακατέχεται από αυτά, αντί εκείνος να κυριαρχεί επάνω τους ως πραγματικός κτήτορας. Το ίδιο, γίνεται υποχείριος των χρημάτων και κάνει καταχρήσεις αντί να τα χρησιμοποιεί σύμμετρα ως πραγματικός κάτοχος-κυρίαρχος.
«*Ου των πλουτούντων κατηγορώ, ουδέ τα χρήματα διαβάλλω, αλλά την κακήν των χρημάτων χρήσιν και εις ασωτείαν δαπανωμένων. Δια τούτο χρήματα λέγεται, ίνα ημείς αυτοίς χρησόμεθα και μη εκείνα ημίν. Δια τούτο κτήματα λέγεται, ίνα ημείς αυτά κτησώμεθα και μη εκείνα ημάς. Τί ουν τον δούλον έχεις δεσπότην; τί αντέστρεψας την τάξιν;*» (Προς τους εγκαταλείψαντας την σύναξιν 2: PG 51, 69. Βλ. και PG 62, 259-260).
Η υποδούλωση αυτή στα χρήματα είναι η χειρότερη μορφή δουλείας (PG 58, 518) και σημαίνει αντιστροφή τάξεως, που ο Θεός θέλησε να επιβάλει στον κόσμο. Αντί ο άνθρωπος να ενδιαφέρεται πρώτιστα για την Βασιλεία των Ουρανών (Ματθ. 6, 33),

ενδιαφέρεται πρώτιστα για τα πλούτη, στα οποία και υποδουλώνεται. Στο πλαίσιο αυτό κατανοείται θαυμάσια η ψυχολογική και κοινωνιολογική παρατήρηση του Χρυσοστόμου, ότι ο πλούσιος είναι αυτός που αρκείται στα λίγα, και όχι αυτός που κατέχει πολλά· τα πολλά δεν του είναι ποτέ αρκετά και ζητάει συνεχώς περισσότερα. Και πτωχός δεν είναι αυτός που δεν έχει τίποτε, αλλ' αυτός που επιθυμεί πολλά. Επομένως, ο πλούσιος που επιδιώκει όλο και περισσότερα, είναι πτωχός:
«*... μάθωμεν μη τους πλουτούντας μακαρίζειν, μήτε τους πενομένους ταλανίζειν. Μάλλον δε, ει χρή ταληθές ειπείν, ουδέ πλούσιός εστιν εκείνος ο πολλά περιβεβλημένος, αλλ' ο μη πολλών δεόμενος. Ουδέ πένης εστίν εκείνος ο μηδέν κεκτημένος, αλλ' ο πολλών εφιέμενος. Και τούτο όρον πενίας και πλούτου δει νομίζειν είναι. Αν τοίνυν ίδης τινά πολλών εφιέμενον, πάντων αυτόν πενέστερον είναι νόμιζε, καν τα πάντα η κεκτημένος χρήματα. Αν δε πάλιν ίδης τινά μη πολλών δεόμενον, πάντων αυτόν ευπορώτερον είναι ψηφίζου, καν μηδέν κεκτημένος η. Τη γαρ διαθέσει της γνώμης, ου τω μέτρω της ουσίας τας πενίας και ευπορίας κρίνειν ειώθαμεν... Ο γαρ την εαυτού στήσαι μη δυνάμενος επιθυμίαν, καν τα πάντων περιβέβληται, πως ούτος έσται εν ευπορία ποτέ; Τους μέντοι τοις οικείοις αρκουμένους και στέργοντας τα εαυτών και μη περισκοπουμένους τας αλλοτρίας ουσίας, καν απάντων ώσιν απορώτεροι, πάντων ευπορωτέρους είναι χρη νομίζειν. Ο γαρ μη δεόμενος των αλλοτρίων, αλλ' εν αυταρκεία αγαπών είναι πάντων εστίν ευπορώτερος*» (Εις τον Λάζαρον, Ομιλ. Β΄ 1: PG 48, 982-983).
Το βάθος της ελεημοσύνης έχει θεολογικότερες προϋποθέσεις και προεκτάσεις. Πρόκειται για την σημασία που έχει ο πτωχός για την σωτηρία του πλουσίου. Και η σημασία αυτή είναι τόσο μεγάλη, που να εκτιμάται ο πτωχός ως αναγκαίος για την σωτηρία του πλουσίου. Ο πλούσιος έχει ανάγκη τον πτωχό, επειδή αυτός γίνεται αφορμή να ενδιαφερθεί ο πλούσιος, ν' αγαπήσει, να ελεήσει, γεγονός που θα τον προετοιμάσει για την βασιλεία των ουρανών. Η ασφαλέστερη προϋπόθεση συγχωρήσεως των αμαρτιών είναι η ελεημοσύνη, για την οποία παρέχει αφορμή στον πλούσιο ο πτωχός. Προσπαθώντας ο Χρυσόστομος να κινήσει σε ελεημοσύνη τους πλουσίους, φτάνει στο σημείο να τους ειπεί ότι ο Θεός άφησε κάποιους ανθρώπους πτωχούς ως ευκαιρία και παραμυθία των πλουσίων, για να έχουν και αυτοί την δυνατότητα μέσω της ελεημοσύνης να σωθούν.
«*Ουχ οράς πως πάντα κοινά ημίν ανήκεν ο Θεός; Ει γαρ εν χρήμασιν είασε πένεσθαι, και αυτό της των πλουτούντων ένεκα παραμυθίας, ίνα έχωσι δια της εις εκείνους ελεημοσύνης αποδύεσθαι τα αμαρτήματα*» (Εις Ιωάν.,Ομιλ. ΟΗ' 5: PG 59, 420).

(Πηγή: "Τόλμη", Ιανουάριος 2007)